

**КОНТЕКСТУАЛЬНА СИНОНІМІКА
ЯК ОБОВ'ЯЗКОВИЙ СКЛАДНИК ПРОФЕСІЙНОГО
ЛЕКСИЧНОГО ЗАПАСУ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Семак Л. А.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри філології*

*Дніпровського державного аграрно-економічного університету
м. Дніпро, Україна*

Сучасний стан педагогічної і мовознавчої науки, що сформувався навколо спостереження і дослідження важливості синоніміки для формування і розвитку лексичного запасу майбутнього фахівця, потребує як прийняття вже окреслених методологічних засад для розвитку багатого словникового ресурсу, так і пошук нових методів і технологій, що вможливають дієвий поступ мовних і мовленнєвих навичок, україномовної комунікативної компетентності здобувачів вищої освіти.

Одним із основних методологічних правил під час аналізу розвитку й збагачення лексичного запасу індивідуума є розрізнення мови й мовлення, що відображається у загальноприйнятому й обов'язковому поділі лексико-синонімічних одиниць на загальномовні й контекстуальні, тобто постійно близькі значеннями слова в мові й ситуативно синонімічні в мовленні. Сучасна лінгвістика остаточно закріпила погляд на лексичну синонімію як явище мовного і мовленнєвого рівнів, відповідно чітко виокремивши постійне (загальномовне) і контекстуальне (мовленнєве) зближення значень слів. У лінгводидактиці давно окреслено й доведено важливість вивчення загальномовних лексико-синонімічних ресурсів для становлення професійного словникового запасу здобувачів вищої освіти – майбутніх фахівців різних галузей. Вивченню загальномовної синоніміки як лексичної підсистеми на заняттях з української мови в закладах вищої освіти присвятили свої дослідження М. С. Вашуленко, В. А. Глуценко, І. В. Клименко, Н. О. Костриця, О. О. Маленко, Л. І. Мацько, О. М. Семенов, С. В. Шевчук та ін.

Традиційно вважають, що під час збагачення лексичного запасу здобувачів вищої освіти слід використовувати вправи, націлені на тлумачення та уточнення значень відомих слів, загальнонаукових і міжгалузевих термінів, запозичених мовних одиниць, сталих

словосполук, а також різні відомі в методиці прийоми, із-поміж яких: логічне визначення предмета через вказівку на видову або родову назву та його істотну ознаку; добір до слова одного або кількох синонімів; добір до слова антонімів; узагальнення слів до одного лексико-семантичного класу; добір родової або видових назв; пошук спільнокорених слів. Усе це звичні вправи збагачення словникового запасу, проте сьогодні неабияку роль під час удосконалення мовної компетентності й, розвитку синонімічного запасу зокрема, варто звертатися до вправ, націлених на активізацію асоціативного й креативного мислення, розширення світогляду й мовної картини світу. Для досягнення такого результату може стати в пригоді вивчення і аналіз контекстуальної синоніміки.

Складність лексичної семантики контекстуальних синонімів відображена в їхніх стилістичних потенціях, експресивних якостях й особливостях вживання під час конструювання будь-якого авторського тексту, тому контекстуально близькі значеннями одиниці становлять багатий і повсякчас новий матеріал під час спілкування для кожного мовця. У сучасній лінгвістиці активно розвивається когнітивний підхід до вивчення контекстуальної синонімії в авторському тексті, у якому контекстну спільність значення розглядають як суб'єктивно сприйняту й оцінену носієм мови схожість значень слів, а близькість семантики називають не системними відношеннями в мові, а ставленням носія мови до навколишньої дійсності, порівняння предметів або явищ на основі спільної ознаки. Контекстуальні синоніми будуються на лінгвістичній компетенції мовця, що враховує знання не лише нормативних значень мовних одиниць, закономірностей їхньої сполучуваності та принципів структурно-композиційної організації тексту, а також і комунікативних потенцій мовних одиниць і специфіки їхньої комбінаторики. Через це на заняттях із мови слід використовувати вправи, націлені на пошук контекстуальних синонімів у тексті, об'єднання таких ситуативних синонімів у тематичні групи, у яких слова узагальнені на основі певних родових понять. Характерною ознакою таких тематичних груп повинна бути відсутність обмеження у сполучуваності, що дасть здобувачам освіти простір для осмислення. Контекстуальні синоніми містять зазвичай інформацію про прояви типової / нетипової (із позицій семантики) сполучуваності, тому дають змогу наблизитися мовцям до сутності лексичної сполучуваності слів і, відповідно, краще зрозуміти природу функціонування мови. Крім того, удосконалювати лексичний запас контекстуальними синонімами сьогодні можна з різними цифровими технологіями, через аналіз та послугоування електронними книгами й словниками, онлайн-текстами, дописами

в соціальних мережах тощо, оскільки «за допомогою цифрових платформ, а також якості використання інструментів інформаційних технологій можна вдосконалити професійні навички й розвинути вміння створювати та аналізувати цифровий контент» [1, с. 78]. Для дієвого вивчення контекстуальної синоніміки можна використати «функціонально-системний методичний підхід, а також метод аналізу та синтезу, порівняння, дедукції, уроку спостереження, узагальнення самостійних характеристик» [2, с. 190].

Отже, контекстуальна синонімія, що постає ситуативно у тексті, є самобутнім і окремим лінгвістичним феноменом, через вивчення якого можна ефективно розвинути загальномовний лексичний запас. У функційному призначенні контекстуальних синонімів є і зворотній зв'язок, оскільки лише через наслідування мовцями особливої мети, слова і зближуються відтінками значення у тексті, що, своєю чергою, допомагає оцінити й зрозуміти комунікативну інтенцію автора. Контекстуальні синоніми, що демонструють разове виняткове зближення значень, урізноманітнюють текст, надають йому додаткового конотативного й прагматичного значення в межах окремого контексту, що дає змогу майбутнім фахівцям якнайточніше висловити власну думку, досягнути комунікативної мети.

Література:

1. Pakhomova T., Hryhorieva, V., Omelchenko, A., Kalenyk, M., & Semak, L. (2023). The formation of digital competence by means of information and communication technologies among students of higher education. *Revista Eduweb*, 17(2), 78–88. <https://doi.org/10.46502/issn.1856-7576/2023.17.02.7>. URL: <https://revistaeduweb.org/index.php/eduweb/article/view/519/612> (дата звернення: 02.04.2023).

2. Pakhomova T., Vasilieva, P., Piddubtseva, O., Rezunova, O., & Serdiuchenko, Y. (2022). Education in Universities in the Context of Distance Education. *Journal of Higher Education Theory and Practice*, 22(6). pp. 190–199. <https://doi.org/10.33423/jhetp.v22i6.5241>. URL: <https://www.proquest.com/openview/674b43cc41ae2271d68ef5c13b14ed4c/1?pq-origsite=gscholar&cbl=766331>. (дата звернення: 02.04.2023).